

Modul Teorija Montessori pedagogije

Lekcija 7

Šest razdoblja posebne osjetljivosti

Razdoblja posebne osjetljivosti

U ovoj lekciji naučit ćete što podrazumijevamo pod razdobljima posebne osjetljivosti, kako ih prepoznati, poticati te kako nam ona mogu pomoći u razvoju naše djece.

Tijekom prvih 6 godina života dijete prolazi kroz fazu upijajućeg uma (prvo nesvjesno, a zatim svjesno), a upravo u ovoj fazi nalazimo ono što je Maria Montessori nazvala razdobljima posebne osjetljivosti.

To su razdoblja u kojima dijete pokazuje veliki interes za određenu vještinu (kretanje, bojanje, građenje, čitanje, govor...) i ponavljanjem dolazi do savršenstva u istoj.

Osjetljiva razdoblja su univerzalna, u smislu da kroz njih prolaze sva djeca, ali su **prolazna i neponovljiva: imaju ograničeno trajanje i kad prođu, više se nikada ne ponavljaju**. Nakon što prođe osjetljivo razdoblje za određenu vještinu, dijete tu vještinu i dalje može učiti, ali ne više na sasvim prirodan i spontan način.

"Ako dijete nije moglo poslušati smjernice svog osjetljivog razdoblja, zauvijek je izgubilo priliku za prirodno usvajanje." Maria Montessori

Posebno osjetljivo razdoblje jezika ide od 0 do 6 godina. Posebno u prve tri godine života dijete je genij u učenju jezika i može lako upijati jezik bez ikakvog napora. Nakon šeste godine dijete može još uvijek naučiti strani jezik, ali to zahtijeva više predanosti i strukture.

Važnost promatranja naše djece

Upravo zbog prolaznosti i neponovljivosti osjetljivih razdoblja vrlo je važno promatrati djecu kako bismo primijetili znakove posebne osjetljivosti.

Dat ću vam primjer.

Kada se vaše dijete pokušava penjati po namještaju u kući, ono je u osjetljivom razdoblju kretanja: umjesto da potiskujemo njegove potrebu za penjanjem iz straha da se ne ozlijedi, radije mu pružimo prave alate da zadovolji svoju potrebu.

Zašto je ovo važno? Kada je naše dijete u razdoblju posebne osjetljivosti primjerice na kretanje tražit će sve moguće prilike da se kreće (penje se po stablima, stepenicama,

kauču, itd.). Ovo ne znači da je dijete neposlušno već da svojim pokretima odgovara unutarnjem učitelju koji ga nuka da se kreće. Ovi pokreti su važni jer njihovim ponavljanjem dijete usavršava svoju okretljivost, spretnost, itd.

Neće se zauvijek penjati posvuda - ali dok je u razdoblju posebne osjetljivosti na pokret - pružite mu priliku da se puno penje! Boravite u prirodi gdje se može penjati po stablima, pratite ga dok se penje i spušta stepenicama ili u kući nabavite Piklerov trokut ili švedske ljestve.

Bilo je vrijeme oko treće godine kada se naša Larissa stalno presvlačila. Mi smo samo nalazili odjeću po podu - u kuhinji, kupaoni, svugdje! Tada sam počela istraživati Montessori i otkrila da njeno ponavljano presvlačenje u biti samo razdoblje posebne osjetljivosti na pokret i finiju motoriku.

Drugim riječima, kada primjećuješ da tvoje dijete ponavlja istu radnju (najčešće ćeš znati jer prijateljicama prepričavaš "ja ne razumijem, pa ona se stalno presvlači!") to znači da je u razdoblju posebne osjetljivosti na vještinu povezanu s tom radnjom.

U nastavku ću vam dati neke ideje za prepoznavanje osjetljivih razdoblja, ali prva je: **promatrajte svoje dijete**. Promatranje je stvarna osnova znanstvene metode kojom je Maria Montessori stvorila svoju pedagogiju: naučiti promatrati svoju djecu svakodnevna je vježba koju bismo svi mi roditelji trebali raditi kako bismo ih razumjeli, upoznali i znali kako zadovoljiti njihove potrebe.

Kada promatrate svoje dijete, pokušajte primijetiti ako pokazuje koncentraciju nekoliko minuta na neku aktivnost i ponavlja li je bez vidljivog razloga:

- nekoliko dana **bira istu aktivnost** (bojanje, slagalice...) i čini se "udubljen" u svoj svijet kada to radi
- pokazuje **interes za tu aktivnost i izvan kuće** (npr. kod kuće ili s prijateljima, slaže sve cipele i stavlja ih u red na ulazu znači da je u punom jeku razdoblje osjetljivosti na red)
- **čini se sretnim i zadovoljnim kada je obavio tu aktivnost.**

Kada prepoznamo osjetljivo razdoblje, svom djetetu možemo ponuditi odgovarajuće i ciljane aktivnosti i vidjet ćemo kako njegova prekrasna koncentracija eksplodira pred

našim očima.

Koja su razdoblja posebne osjetljivosti u razvoju čovjeka?

Ovo je popis najčešćih osjetljivih razdoblja, no želim vas podsjetiti da je početna dob indikativna: primjerice, osjetljivo razdoblje kontrole sfinktera može započeti oko 2 i pol godine, ali neka djeca sazriju i ranije (neka i kasnije!).

Zato je promatranje djeteta i njegovo praćenje najbolje sredstvo za prepoznavanje **razdoblja posebne osjetljivosti**. Na popisu ćete vidjeti da se osjetljiva razdoblja ne isključuju: različita osjetljiva razdoblja mogu se manifestirati u isto vrijeme i preklapati, odnosno dijete može pokazivati veliki interes za više od jednog područja odjednom. Podsjećam vas da su sve dobi indikativne!

Jezik (od prije rođenja do 6 godina)

U prvih šest godina života dijete pokazuje veliki interes za pokrete usta, za zvuk riječi, pokušava ih oponašati i ponavljati, a onda, odjednom, dolazi do jezične eksplozije. Dijete upija jezik zajednice koja ga okružuje: upravo u ovoj fazi dijete može naučiti više od jednog stranog jezika bez ikakvog napora (od strane djeteta, ali uz puno truda od strane roditelja).

Da bismo pružili potrebne poticaje, važno je da s djecom razgovaramo bogatim rječnikom (samo naš rječnik je granica), da nazivamo stvari svojim imenom (pas, a ne "vau vau"), pravimo pauze da bismo mu dali vremena za odgovor, ponavljamo na svom materinjem jeziku (u slučaju višejezičnosti) rečenicu koju je dijete izgovorilo na stranom jeziku.

Red (1 do 3 godine)

Red je temeljan u ranim fazama razvoja (0-6 godina). Dijete ima prirodnu predispoziciju kojoj se moramo nastojati prilagoditi stvaranjem lijepog i urednog okruženja. Redom u domu dijete stvara svoj unutarnji red, svoje rasuđivanje i logički um. Kad posloži cipele na ulazu ili komade mandarine u red na stolu, dijete radi puno više od samog slaganja: ono organizira svoju mentalnu shemu prema tome kako svijet funkcionira.

Vjerovali ili ne, djeca vole i traže red: često smo mi odrasli ti koji im ne damo prave alate da nam to pokažu. Na primjer, posložimo li nekoliko igračaka na jednu ili dvije police, dijete će biti sklonije uzimati jednu po jednu igračku i vraćati je tamo gdje ju je našlo nakon korištenja. Ako se, naprotiv, igračke nalaze u košari u kojoj - da bi je dijete našlo mora je potpuno isprazniti, mnogo je vjerojatnije da neće pridavati važnost redu. Trudimo se usvojiti pravilo “mjesto za sve i sve na svom mjestu”.

Podsjećam vas da kada govorim o redu mislim i na red rutine. Na primjer, ako smo navikli na jutarnju rutinu kao što je budilica, doručak, odjeća i zubi i jednog dana tražimo da se obučemo prije doručka jer kasnimo, vjerojatno će taj zahtjev koji nam se čini vrlo jednostavnim generirati vrlo jaku negativnu reakciju, stvarnu krizu: promijenili smo, makar i privremeno, mentalni poredak našeg djeteta.

[Red i rutinu detaljnije pokrивam u uvodnom modulu “Montessoriziraj kuću”.](#)

Kretanje (od kada je dijete pokretno do 4 godine)

Od rođenja do 12/18 mjeseci dijete postiže sve prekretnice kretanja jednu za drugom: držanje glave, hvatanje, sjedenje, puzanje, hodanje. To su njegove grube motoričke sposobnosti. Tada se počinje fokusirati na pokrete mišića prstiju, ruku i svoju finu motoriku.

Praktičan život kod kuće odličan je za pružanje našoj djeci priliku da vježbaju ove vještine: metenje, brisanje, pranje prozora, brisanje prašine, ali i guljenje mandarine, točenje vode za stolom za cijelu obitelj... sve su to aktivnosti koje promiču neutralni razvoj kontrole mišića.

Nijedan pokret nije podcijenjen u Montessori okruženju: primjerice, kada dijete čisti stol krpom, praveći velike i male krugove rukom, ono uči motoričke vještine koje će mu trebati za pisanje olovkom.

Mali detalji (od 1 do 2,5/3 godine)

Djeca vole detalje i male predmete i imaju želju za ljepotom, toliko da se mogu nerazmjerno naljutiti (na nas) ako se, primjerice, mali komadić igračke razbije.

Mi roditelji možemo potaknuti ovo osjetljivo razdoblje nastojeći dodati lijepe detalje u njihovu okolinu (sličica pričvršćena na zid sobe, biljka za zalijevanje kraj prozora) i omogućiti im umjetničke aktivnosti s detaljima poput šljokica, naljepnica i sitnih ukrasa.

Senzorno istraživanje (0 do 4,5 godina)

Djeca uče putem osjetila i fascinirana su bojama, mirisima i teksturama predmeta koje nalaze u svom okruženju. Kako dijete raste, ono uči organizirati i klasificirati primljene informacije i podražaje: iz tog razloga, dopuštanje našoj djeci da eksperimentiraju sa svih pet osjetila i davanje vremena i slobode da istražuju unutar i izvan doma pomoći će razvoju mozga, između drugih vještina, sposobnost donošenja odluka.

Gracioznost i pristojnost ili društveno ponašanje (2 do 6 godina)

U Montessori školi učitelji nude prezentacije gracioznosti i pristojnosti (u engleskom govornom području one se nazivaju "orientation activities"): na primjer, kako pitati za riječ, gdje spremiti jaknu, kako zatvoriti vrata, itd.

Naš najbolji saveznik kod kuće je naš primjer i svakako možemo našoj djeci ponuditi prezentacije gracioznosti i pristojnosti kad ne uspijevaju usvojiti neku vještinu reda: npr. ostavljaju torbu na podu, jaknu za stolom i slično.

Ključ je uvijek ne forsirati: učinkovitije je za djecu naučiti reći "hvala" i "nema na čemu" bez da ih prisiljavamo, već modelirajući to svojim ponašanjem, govoreći to sami u njihovo ime dok ne budu spremni sami reći hvala.

Ostala osjetljiva razdoblja

Ovo gore su glavna osjetljiva razdoblja koja je Maria Montessori identificirala. Osim potonjih, posljednjih desetljeća AMI učitelji iz Montessori škola diljem svijeta, identificirali su i druga:

- glazba (2-6 godina)
- kontrola sfinktera (2,5-3 godina)
- matematika (4-6 godina)
- socijalizacija (3-6 godina)
- pisanje (3,5-4 godine)
- čitanje (4,5-5 godina).